

Et fullverdig fokus på filmmediet

- **Et undervisningsopplegg om filmanalyse ut fra et livssynsperspektiv**

(NB! Denne ressursen er rettet mot det som kalles filmanalyse, men det er viktig å poengtere at opplegget like gjerne kan brukes på tv-serier. Film og tv-serie er nærmest likestilt i dagens populærkultur, både når det gjelder kvalitet, tilgjengelighet og forbruk. Opplegget kan også tilpasses andre populærkulturelle uttrykk som musikk, musikkvideo, sosiale medier, blogger, etc.)

Målet for dette undervisningsopplegget er å gi en innføring i et fullverdig analyseverktøy av filmmediet, med særlig fokus på livssynsperspektivet. Følgende mål for undervisningen er dermed sentrale:

- Kunne si noe om hva filmanalyse ut fra et livssynsperspektiv er – dens hensikt og formål
- Kunne si noe om hvordan en kan gjøre filmanalyse ut fra et livssynsperspektiv – i praksis
- Kunne redegjøre noe for hva et livssyn er
- Kunne gjenkjenne underliggende spor av livssyn i film/tv-serie, i form av verdier, holdninger og oppfatninger.
- Bevissthet om hvorfor film ikke er nøytralt, men heller en formidler av ulike livssynsperspektiv
- Bevissthet om hvordan film påvirker, og reflektere rundt hvordan en selv blir påvirket

Tidsramme: Ca en dobbeltime.

(Denne ressursen kan gjerne brukes i forkant av en filmkveld hvor livssynsanalyse står i fokus. For eksempel med undervisning på dagen, i skolesettingen, med sosial filmkveld samme kveld. Da kan en velge en passende film og kjøre opplegget i denne ressursen i praksis. Eventuelt kan en bruke opplegget «The Big Bang Theory – opplegg for filmkveld med påfølgende samtale», som fokuserer på livssynsanalyse ut fra en episode i den populære tv-serien.)

For læreren: Les gjerne analysen «Bare underholdning – eller? En analyse av den aktuelle tv-serien *The Big Bang Theory*» som bakgrunn for denne undervisningen.

©Ingvild Thu Kro, høgskolelektor

Innledning

«Film er det viktigste og sterkeste mediet vi har», sier medievitner David Thompson. Helt siden dens begynnelse på tidlig 1900-tallet, har mennesker samlet seg rundt filmmediet. En av grunnen er at film alltid har tatt pulsen på samtiden. I dag er film en helt sentral aktør i aktuell populærkultur.

Filmjournalist Anne Hoff sier at film er «et av vår tids viktigste kulturuttrykk. Den tilbyr en helt sentral innsikt i samfunnets ønsker, ideer og idealer.» Film reflekterer og speiler sentrale perspektiv ved den tiden vi lever i. Den sier noe om hva mennesker i vår tid anser som viktig og verdifullt, i form av verdier, holdninger og oppfatninger.

«En av hovedårsakene til at vi liker å se film, er fordi de finner klangbunn i oss», sier filmviter Tony Watkins. Vi kjenner oss igjen i filmene. På et eller annet nivå er det noe med filmens handling og formidling som treffes noe i oss, som engasjerer, og som gjør at vi enten liker eller misliker en film. Hva er denne klangbunnen? Hva er det egentlig filmene formidler? Dette er spennende spørsmål å reflektere over i møte med film, og nettopp derfor er det både spennende og viktig å spør seg spørsmålene vi skal gjøre i dag; Hva er det egentlig film formidler – og hvordan? Og hvordan skal vi forholde oss til dette?

Hvorfor filmanalyse med fokus på livssynsperspektiv?

Mediene som audiovisuell tapet

Vi lever i en samtid som i stor grad preges av mediene på ulike måter. Ja, noen vil si at samtidskulturen er *medialisert*. Man kan på mange måter si at mediene omgir oss som en «audiovisuell tapet», enten det er via skjermen, høyttaleren eller mobiletelefonen. Med andre ord; det er som at samtiden vår er «tapetsert» av mediene. Midt i dette står populærkulturen – med populærmediene – særlig sentralt, enten det gjelder filmene, tv-seriene, musikken eller sosiale medier. Vi møter det overalt; reklameplakatene på kjøpesenteret, tv- og iPad-skjermene hjemme, til og med i vår egen lomme: med mobiltelefonen som i dag kan gi oss alt fra reklamevideoer, skjønnhetstips, tv-serier, filmer, blogger og ulike sosiale medier.

Når vi samtidig vet at 98% av barn og unge i Norge i dag har tilgang til TV, enten på eget rom eller i fellesrom, 95% har tilgang til PC/Mac og 82% har tilgang til iPad/nettbrett¹, så ser hvor lett tilgjengelig mediene og populærkulturen er. I dag trenger en ikke lenger dra på videobutikken for å leie en film. I stedet streamer vi filmer og tv-serier fra ulike netjtjenester². Vi hører musikk enkelt på Spotify, enten det er via pc, nettbrett eller mobil. Populærkulturen er tilgjengelig – der vi er – akkurat når vi ønsker det.

Alt i alt er det ganske tydelig at mediene spiller en stor rolle i vår hverdag i dag, og da kanskje spesielt populærmediene (med filmer, tv-serier, musikk, sosiale medier, etc).

Nøytralitetens myte

Så – er dette bare underholdning? Er det bare nøytralt tidsfordriv? Svaret finner vi i ordene til

---

¹ Tallene er hentet fra Medietilsynets rapport «Barn og Medier 2014».

² Som Netflix, HBO, etc

filmskaper Brian Godawa: «Ingen fortelling er nøytral. Ingenting er 'bare underholdning'. Alle fortellinger formidler verdier, ja spor av livssyn».

Ingen formidling er nøytral, enten det gjelder fakta, fiksjon eller faksjon³. Dermed kan en heller ikke omtale noe som "bare underholdning". Som Philip Pullman (forfatter av bla.a. «Det gyldne Kompass») sier det: «All stories teach, whether the storyteller intends them to or not. They teach the world we create. They teach the morality we live by. They teach it much more effectively than moral precepts and instructions.» De populærkulturelle tekstene i vår postmoderne samtid formidler altså noe dypere til mennesker som ser på, lytter til eller leser dem. De blir en del av det materiale som vi skaper og former våre holdninger og verdier ut fra. Faglig sagt blir de del av materiale for vår personlige livssyns dannelse. Bevisst eller ubevisst vil disse fortellingene ofte gi noen svar på hva som er viktig i livet, hva det vil si å være menneske og hvor vi bør forankre vår identitet, vår grunnleggende tillit og vårt behov for dypere mening. Med andre ord ligger det spor av ulike livssynsperspektiv i populærkulturens tekster.

Ikke minst i møte med de levende bildene, blir spørsmålet om hva som formidles under overflaten, vesentlig. Filmskaperen Ingmar Bergmans utsagn: "Bildemediet träffar oss direkt i känslan utan att mellanlanda i intellektet" er tankevekkende. De fleste filmer er ikke laget med hovedmål om å få oss til å tenke. De har som mål å engasjere oss, vekke følelsene våre og dra oss inn i filmens verden. Det er vel nettopp derfor så mange av oss nærmest «skrudd av» hjernen og lar oss forsvinne inn i filmens univers – i en 90 minutters virkelighetsflukt. Det føles avslappende, spennende og avkobrende. Men når spør vi oss; hva gjør egentlig denne avkoblingen med oss?

Kanskje tenker du; «Men dette påvirker ikke meg?! Jeg er så bevisst på hva jeg selv tror og står for, og noen underholdende filmer endrer ikke på det!» Påvirkning er noe som skjer kontinuerlig, i møte med samfunnet som helhet. Enten det er hjemme, på skolen, på kjøpesenteret eller foran tv-skjermen. Overalt skjer det formidling av verdier og holdninger, som vi – bevisst eller ubevisst – må forholde oss til. Påvirkning kan ut fra dette skje på (minst) to måter:

- Enten så får du bekreftet det du allerede står for, og dermed styrker de verdiene og holdningene det gjelder.
- Eller så bryter det du møter med dine egne verdier og holdninger, og dermed blir du utfordret på det du står for. Over tid kan slike utfordringer – sakte med sikkert – og sannsynligvis ubevisst – lede deg til å endre mening.

Uansett – begge disse perspektivene er en form for påvirkning. I det vi innser dette, at det skjer en kontinuerlig påvirkning i møte med populærkulturen, forstår vi også at det faktisk er viktig å

---

³ Faksjon er et konstruert engelsk uttrykk fra fact (fakta) og fiction (fiksjon). I generell betydning ble det først brukt for å beskrive en roman, en novelle eller en artikkel som er basert på historiske hendelser som blir utfylt med fiktiv skriving. Nå brukes imidlertid faksjon om samme tilnæringsmåte i alle medier. (<http://no.wikipedia.org/wiki/Faksjon>). Faksjon er basert på faktiske forhold, og bruker en fortellerteknikk fra fiksjonen til å formidle "fakta", dvs. hendelser med samme sannhetskrav til innholdet som vi finner i nyhetssjangeren. Faksjonering kan skje på to måter: faksjonering av fakta og "fakta-gjøring" av oppdiktet stoff. (Schwebs og Østbye 1997:119-120)

undersøke litt nærmere hva filmene og tv-serien faktisk formidler – og hvordan vi vil forholde oss til dette.

Livssyn som begrep og fenomen

Som utgangspunkt til forståelse av begrepet livssyn finner vi en nyttig definisjon hos litteraturviteren James Sire:

“A worldview is a commitment, a fundamental orientation of the heart, that can be expressed as a story or in a set of presuppositions (assumptions which may be true, partially true or entirely false) which we hold (consciously or subconsciously, consistently or subconsistently) about the basic constitution of reality, and that provides the foundation on which we live and move and have our being”.

Alle mennesker har altså et livssyn, enten det er bevisst eller ubevisst, og enten det personlige livssynet har en indre sammenheng eller ei. Livssyn kan forklares som en fortelling eller et sett med påstander, og det dreier seg først og fremst om svarene et menneske kommer opp med på de såkalte eksistensielle livsspørsmålene⁴.

Livssynet kan også beskrives som et sett med sosiale og kulturelle briller som vi tolker virkeligheten gjennom, slik den engelske biskopen og teologen Tom Wright uttrykker det:

“Worldviews are like glasses. We interpret the world through them. They are like the foundations of a house: vital but invisible. They are that through which, not at which, a society or individual normally looks; they form the grid through which humans organise reality”.

Enten en fokuserer på subjektive, personlige livssyn eller på objektive livssynstradisjoner og –trender⁵, vil følgende fire elementer være inkludert i begrepet 'livssyn': *Verdier* (forankringen av etikk og moral), *menneskesyn* (oppfatninger om hva et menneske er, hvor vi kommer fra og hva som gjør et menneske til et menneske), *virkelighetssyn* (oppfatninger og forståelser av hvordan virkeligheten henger sammen, hva som er fakta og hva som faktisk finnes, universets opprinnelse og eventuelle transcendentale elementer) og *tro* (forstått som forankring av tillit og kilder til mening). Et livssyn inneholder alle disse elementene, men det enkleste å observere og gjenkjenne er verdiene, fordi den

---

⁴ James Sire formulerer de eksistensielle spørsmålene i åtte spørsmål:

1. Hva er den virkelige virkelighet?
2. Hva er den ytre virkelighetens natur, hva er den dannet av?
3. Hva er et menneske?
4. Hva skjer med et menneske etter døden?
5. Hvordan er kan vi vite noe i det hele tatt?
6. Hvordan kan vi vite hva som er rett og galt?
7. Hva er meningen med menneskehetens historie?
8. Hvilke personlige, livsbestemmende kjerneforpliktelser er i samsvar med et gitt livssyn?

⁵ Se vedlegg til analysen «Bare underholdning – eller? En analyse av den aktuelle tv-serien *The Big Bang Theory*» for en kort oppsummering av de mest typiske livssynstradisjoner og –trender som preger vår samtid.

©Ingvild Thu Kro, høgskolelektor

er så nært knyttet opp mot den observerbare livspraksisen. Utfra verdiene som kommer til uttrykk gjennom livspraksisen, vil det vises spor av menneskesyn og eventuelt også fra et virkelighetssyn og en peker mot hvor en forankrer tillit og finner mening.

Film og livssynsformidling

Som inngangsport til refleksjon rundt livssyn og livssynstolking kan film være et utmerket verktøy. I denne sammenhengen kan det være nyttig å se filmen som et dypt hav, med ulike nivåer. I selve analyse-/samtalesituasjonen er målet for læreren/lederen – i fellesskap med deltakerne – å dykke dypest mulig ned mot bunnen av dette havet. Dette vil være en ny opplevelse for de fleste, siden 'den vanlige kinogjenger' som oftest plasker i overflaten.

Overflaten	Du ser filmen som underholdning. En form for eskapisme (virkelighetsflukt). Analysetilnærming: Vekt på det synlige Publikum sin stemme i fokus
Mellomsjiktet	Du ser at filmen formidler et budskap Film som kultur-/samfunnskritikk Analysetilnærming: Vekt på ytringer og meninger Filmskaperens stemme
Dypet	Du ser at filmen inneholder spor av livssyn Film som uttrykk for livssyn, menneskesyn, filosofi, tro (forstått som tillit og forankring av mening). Analysetilnærming: Vekt på symbolikk og abstraksjon Samtidsfilosofens stemme

På overflaten er det publikums umiddelbare behov som blir tilfredsstilt – gjennom underholdningsverdien filmen gir. Filmen er her et uttrykk for eskapisme (virkelighetsflukt), som trolig er et av de vanligste motivene for å gå på kino. Publikum vil oppleve å bli engasjert eller berørt, de ønsker å høre den treffende replikken, se det perfekte mordet, kjenne på spenningen i kroppen når plottet drar seg til. Her ligger hovedvekten på det lett tilgjengelige; det som faktisk skjer i filmen. Det er handlingen som drar oss inn i filmens univers, og gjør at vi for en kort stund glemmer livet utenfor kinosalen.

I mellomsjiktet er filmen et kritisk medium. Vi kan nok ikke påstå at alle filmer uttrykker en form for kultur- eller samfunnskritikk - men overraskende mange filmer viser seg å inneholde underliggende synspunkter som er uttrykk for verdier, holdninger og oppfatninger. Bak den lette underholdningen eller actionfylte handlingen, formidles for eksempel perspektiver på hvordan et godt fellesskap mellom mennesker bør være eller hvordan det gode livet bør leves.

©Ingvild Thu Kro, høgskolelektor

På dypet oppdager vi så at filmen/tv-serien sier noe langt mer enn det vi kanskje først oppdaget eller forventet. Både komedier og drama, spenningsfilmer, fantasyfilmer – ja, til og med animasjon – formidler et (eller flere) syn på hvordan livet er skrudd sammen. De formidler spor av livssyn – gjennom presenterte verdier, menneskesyn, virkelighetssyn og tro, gjennom symbolikk og abstraksjon. Noen av disse sporene er lagt der bevisst av filmskaperne, mens andre igjen ligger der ubevisst, som et resultat av at filmskaperne egne livssyn formidles gjennom filmkunsten.

Hvordan kan vi så se disse ulike nivåene? Hvordan dykker vi egentlig ned i filmen – rent praktisk? Utgangspunktet for å kunne se under overflaten er å begynne med det vi faktisk ser og møter i filmen; *livspraksisen*. Med livspraksisen menes helt konkret det som sies og gjøres i filmen. Det dreier seg om handlingen og den narrative fortellingen. Det er her vi må starte, i overflaten. Men det er ikke her vi må stoppe. For alt som sies og gjøres har sitt utgangspunkt og motivasjon i noe. Underliggende ytringene og handlingene finner en spor av verdier, holdninger, syn på rett og galt, syn på virkeligheten, osv. Altså spor av livssyn. Men utgangspunktet vår er alltid livspraksisen.

Filmanalyse på 5 nivåer

All film er først og fremst kunst. Dette er viktig å huske på i møtet med filmen. Samtidig skal vi være klar over at filmskaperne har bevisste (og ubevisste) budskap som formidles i filmen, og dermed at filmkunsten aldri er nøytral. Det finnes mange ulike måter å analysere film på. Fremgangsmåten vi bruker her tar siktemål om å gjøre en helhetlig vurdering av filmen, med alt fra hvordan vi opplever filmen rent følelsesmessig, hvor godt filmen er laget, hvilke virkemidler som brukes, hvilke tema som tas opp – og hvilke spor av livssyn som underliggende formidles. Til slutt retter vi også fokus mot den personlige vurderingen av filmen i møtet med eget livssyn.

1. Det emosjonelle nivået

Typiske spørsmål etter å ha sett en film er «Likte du den?» eller «Hva synes du om filmen?». Som regel er svaret en umiddelbar respons basert på følelsene en sitter igjen med der og da. Følelser som skapes ut fra temaer filmen berører og graden av engasjement den skapte. Noen filmer berører oss minimalt, mens andre filmer kan vekke sterke følelser i oss (glede, entusiasme, gråt, sinne). Denne umiddelbare responsen er uansett viktig. Slik vi refererte til Ingmar Bergmann tidligere, så er noe av hovedsiktemålet med filmen å treffe oss direkte i følelsene uten å mellomlande i intellektet. Derfor kan det noen ganger være nødvendig å få filmen litt på følelsesmessig avstand før en kan begynne å reflektere rundt hva det var som skapte disse følelsene, og vurdere de verdiene og holdningene som formidles.

Det interessante med det emosjonelle nivået er ikke bare hvilke følelser filmen skapte i oss (selv om det er interessant i seg selv å si noe om). Like mye er det interessant i hvilken grad disse følelsene *tillegges* oss, gjennom regissørens valg av formidling gjennom filmen. Uavhengig av hva vi synes om regissøren, om vi kjenner til han/hun/de eller ikke, er det

©Ingvild Thu Kro, høgskolelektor

vanskelig å unngå å føle det samme som regissøren mens en ser filmen. En filmskaper makter å få publikum til å identifisere seg med hans/hennes perspektiv for en stund, om ikke annet.

Utfordringen blir da å spørre seg selv, når en har fått filmopplevelsen litt på avstand: Hvilke følelser skapte filmen i meg? Hvorfor skapte den de følelsene den gjorde? Hva tenker jeg i ettertid om den formidlingen som skjedde gjennom mitt følelsesmessige engasjement?

2. Det estetiske nivået

Det kan ofte være vanskelig å sette klare ord på hva det er ved en gitt film som berører og engasjerer oss. Filmkunsten har mange fasetter og rører ved dype følelser. Dermed skapes umiddelbare reaksjoner, vi berøres og rives med av estetikken.

Vi har vel alle sett filmer som på en spesiell måte har gitt oss en estetisk tilfredsstillelse. *Matrix*-filmene (1999-2003) var banebrytende på sin tid, med fargebruk (grønt er gjennomgående i filmen) og spesialeffekter. *Ringenes Herre*-filmene (2001-2003) gir oss alt fra storslåtte naturopplevelser til intrikate kostymer. Den nyere filmen *Historien om PI* (2012) har kanskje ikke den mest drivende handlingen, men bildene er i store deler av filmen nærmest som maleriske kunstverk. Slik kunne vi ha fortsatt med utallige filmer hvor estetikken står særlig sentralt. Estetikken i en film gir en ekstra dimensjon til opplevelsen.

Noen omtaler slike møter med vakker filmkunst som en nærmest «åndelig» opplevelse, heller enn noe intellektuelt eller tankemessig (uavhengig om en regner som religiøs eller ikke). Det er som om de vakre scenene nærmest løfter seeren ut av det ordinære og dagligdagse. En håpsdimensjon blir synlig – og en får opplevelsen av å bli løftet mot noe som er større enn seg selv.

Estetikk handler imidlertid ikke bare om vakre og storslåtte scener, eller om virkemidler som fargebruk, musikk og lydeffekter. Det dreier også om hvor godt manus er skrevet, hvor gode skuespillerprestasjonene er og hvor vellykket filmen er regissert. Jo større innsikt vi har i filmspråket og filmteknikk, jo mer verdsetter vi det estetiske nivået av filmen og jo dypere blir filmopplevelsen. I tillegg øker mulighetene vi har for å gi en saksvarende vurdering av filmen. For eksempel er det helt sentrale funksjoner ved å skape en film som har stor betydning for filmen som helhet; for eksempel bildeutsnitt, kameraføring, bruk av lys og skygge, fargebruk, samt klipping og redigering. Alle funksjonene bidrar til å skape mening i filmen, og er avgjørende for hvordan vi oppfatter filmen og hva filmen egentlig formidler.

Det estetiske nivået angår alle aspekter ved filmspråket. Dermed også hvilken sjanger filmen tilhører og selve dramaturgien. Sjangerbegrepet og sjangerforståelse vil alltid endre seg noe over tid, men samtidens sjangerkonvensjoner gir hjelp til filmskaper (og publikum) både når sjangerkonvensjonene følges, og når de bevisst brytes.

Til slutt dreier det estetiske nivået seg også om den narrative fortellingen som formidles i filmen. Tradisjonelt sett har dramaturgien i spillefilmer hatt form som en kurve med følgende punkter: anslag og presentasjon – opptrapping – vendepunkt og kulminasjon – nedtrapping – avslutning. Det er viktig å spørre seg hvordan den aktuelle filmen er bygget opp, rent narrativ, ut fra plot, hovedpersoner, handlingsmønster, etc.

©Ingvild Thu Kro, høgskolelektor

En fengende fortelling, effektfulle virkemidler, engasjerende tema og sterke, troverdige person- og miljøskildringer er kort sagt noen av viktigste grunnene til at en film kan bli vurdert som god kunst.

3. Det etiske nivået

Det etiske nivået har naturlig nok forbindelser til både det estetiske og det livssynsmessige nivået. Men for å yte filmens verdiformidling full rettferdighet, bør vi også dvele litt ved den etiske formidlingen i filmen. Hovedanliggende på dette nivået er å spørre seg hvilke etiske verdier som formidles i filmen – både direkte og indirekte. Spørsmålet dreier seg på den ene siden om hvilke(t) tema den aktuelle filmen tar opp. Dette kan være alle mulige slags tema, om så å si alt mellom himmel og jord – og utenfor vår virkelighet. Men dypest sett er det noen tema som synes å være gjengangere i et flertall av hovedstrømmen av filmer. Disse temaene er:

Frihet – alle mennesker ønsker å være fri

Lykke – menneskers søken etter lykke

Kjærlighet – filmene utforsker kjærlighetens natur og rolle blant mennesker

Selvrealisering – fremstilles noen ganger som menneskets største mål

Fred – dypest sett ønsker mennesket å finne fred og mening i livet

Selv om spørsmålet om hvilke(t) tema filmen tar opp er helt sentralt, er det vel så viktig å reflektere rundt måten temaet faktisk formidles. Hva fremstilles som rett og galt? Hva er godt og vondt? Hvilke idealer er det som presenteres? Hvilke ønsker og behov er det dypest sett viktigst å tilfredsstille?

Videre kan det være nyttig å spørre seg selv hvordan de ulike temaene behandles i filmen. Opplevs de etiske valgene og dilemmaene troverdige, både innenfor filmuniverset og i det virkelige liv? Behandles temaene med respekt? Og i møtet med en selv; i hvilken grad – og i tilfelle hvordan – utfordrer filmens etiske verdier våre egne holdninger og meninger?

Et avgjørende viktig poeng på det etiske nivået, er å spørre i møtet med filmen; stiller filmen de «rette» spørsmålene ut fra sammenhengen? Selv om svarene som gis ofte er mangelfulle – dersom det i det hele tatt gis noen svar – er spørsmålene som stilles om livet og virkeligheten uansett svært viktige. For publikum gir dette gode muligheter til videre refleksjon og samtale om spørsmålene som stilles. For eksempel om menneskets verdi, meningen med livet, hva som egentlig har betydning i livet, og hvorvidt det finnes noe grunnlag for håp.

4. Det livssynsmessige nivået

Samtidig som de emosjonelle, estetiske og etiske nivåene i filmanalysen er viktige hver for seg, må de også holdes sammen. Videre er det også vesentlig å koble disse tre til det fjerde nivået; det livssynsmessige. Verdiene, holdningene og oppfatningene som formidles gjennom filmfortellingen, er direkte knyttet til underliggende spor av livssyn.

©Ingvild Thu Kro, høgskolelektor

Som vi så tidligere, tilsvarer et livssyn de svarene som gis på de såkalte «livsspørsmålene». Spørsmålene med eksistensiell utfordring. Et livssyn kan oppsummeres i hovedområdene *virkelighetsoppfatning* (hva er den egentlige virkeligheten?), *menneskesyn* (hva er egentlig er menneske?) *etikk/verdier* (hva er godt og ondt, rett og galt?) og *tro* (i forståelsen av forankring av tillit og mening. Hvor finner du grunnlaget for de verdier og holdninger du har?).

Livssyn kan deles inn i subjektive og objektive livssyn. Subjektive livssyn knyttes til det personlige livssynet. Det enkelte menneskets personlige opplevelse av livet og tilværelsen. Objektive livssyn er derimot knyttet til en større samlebetegnelse for livssynstradisjoner og –trender. Her løftes fokus opp fra det enkelte menneske, og en ser på livssynskategorier på et samfunns- og kulturnivå. Noen livssynstrømninger har eksistert i kulturen over så lang tid at de kan kalles tradisjoner, mens andre er relativt nye strømninger som får betegnelsen trender.

I møtet med det livssynsmessige nivået, er det den objektive siden som står i fokus; altså livssynstradisjoner og-trender. For lettere å kunne identifisere aktuelle livssyn og finne både likheter og forskjeller mellom dem, kan en ta utgangspunkt i to kriterier:

- a) Skille mellom et religiøst og et sekulært hovedperspektiv
- b) Forholdet mellom menneske og natur i de respektive livssynsperspektivene

Ved å dele livssynskategoriene inn på denne måten, finner vi at de sekulære livssynene foreligger i en humanistisk tradisjon (eks: sekulærhumanisme) og en naturalistisk tradisjon (eks: materialisme). Religiøse livssyn kan på sin side deles inn i de to hovedgruppene monoteistiske (jødedom, kristendom og islam) og panteistiske (østlige religioner og nyreligiøse bevegelser).

Satt opp i en oversikt blir dette da seende slik ut:

	Det religiøse perspektivet	Det sekulære perspektivet
Mennesket «over» naturen	Det monoteistiske perspektivet	Det sekulærhumanistiske perspektivet
Mennesket en del av naturen	Det panteistiske perspektivet	Det naturalistiske perspektivet

Ved å integrere det livssynsmessige nivået i analysesituasjonen, får vi hjelp til lytte mer oppmerksomt til det som ligger under overflaten av filmen. Vi får hjelp til oppdage underliggende verdier, holdninger og oppfatninger, som gjerne i utgangspunktet ikke er så

©Ingvild Thu Kro, høgskolelektor

lett synlig. Samtidig gis vi en mulighet til å møte filmen som helhet – som kunst – gjennom å møte den med respekt og ved å ta filmen som produkt på alvor.

5. Det teologiske nivået

Uavhengig av hvor du selv står livssynsmessig, innebærer et fullverdig møte med filmmediet at en også vurderer filmen og filmens formidling ut fra eget ståsted. Når vi til slutt kommer det som kalles det teologiske nivået, så menes det her at vi retter fokus på den personlige vurderingen av filmen. Denne vurderingen skjer ut fra det livssyn den enkelte har, enten det er kristent, ateistisk, sekulær-humanistisk eller annet. Poenget her er å knytte bånd mellom de ulike sporene av livssyn vi har identifisert i filmen og våre egne verdier og holdninger. Med andre ord; hvilke tilknytningspunkt og spenningspunkt finner vi i filmen til vårt eget livssyn? Hva i denne filmen vil jeg bekrefte – og hvorfor (tilknytningspunkt)? Hva i filmen må jeg utfordre – og hvorfor (spenningspunkt)?

Poenget med det teologiske nivået er at det alltid vil skje en vurdering i møtet med filmen – bevisst eller ubevisst (sml det vi sa tidligere i undervisningen om påvirkning) – og uavhengig av personlig ståsted. Å være seg bevisst dette og aktivt reflektere over denne vurderingen, kan gi en enda større opplevelse ved å se film.

©Ingvild Thu Kro, høgskolelektor

FILMANALYSE

Spørsmål å tenke over når du ser film

Det emosjonelle nivået

1. Umiddelbar respons

- Hva synes du om filmen?
- Hva i filmen ble du mest engasjert av?
- Ville du sett den igjen? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva tror du ville vært annerledes hvis du så filmen for andre gang? Hva ville du ha fokusert på?
- Hvordan tror du ulike mennesker opplever denne filmen forskjellig, avhengig av kjønn, alder, kultur, livssyn, etc?

Det estetiske nivået

2. Hvilken posisjon har denne filmen i samtidskulturen?

- Hvor populær er denne filmen?
- Hvor stor innflytelse synes den å ha?

3. Hvor bra er filmen laget?

- Hvem har laget filmen?
- Hvordan er skuespillerprestasjonene?

4. Hvilken sjanger har filmen?

- Hvilken sjanger hører filmen til?
- Hva er typiske trekk ved denne sjangeren?
- Hvordan er typiske sjangertrekk styrket eller svekket i denne filmen?

5. Hvordan er fortellingen bygget opp?

- Hvem er hovedpersonen(e)?
- Hva er hovedhandlingen i filmen? Hva skjer (i sammendrag)?
- Hvilke vendepunkter er det i fortellingen - og når skjer de?

©Ingvild Thu Kro, høgskolelektor

6. Hvordan skapes mening?

- Hvordan er scenene bygget opp?
- Hva særpreger redigering, lydbilde og filmmusikk?

Det etiske nivået

7. Hva er nøkkeltemaene?

- Hvilket tema/hvilke temaer står særlig sentralt? (Eks. moral, politikk, religion, seksualitet, lykke, frihet, kjærlighet, åndelighet, identitet.)
- Hvordan utvikles og synliggjøres temaet/temaene?
- Finnes det noen religiøse temaer? I tilfelle – hvilke? Hvordan beskrives kristen tro (dersom det er med)?

Det livssynsmessige nivået

8. Hvilke/hvilket livssyn ligger under?

Med utgangspunkt i svarene på spørsmålene ovenfor; hvilke spor av livssyn finner du i filmen?

- a) Hva er synet på virkeligheten?
- b) Hva er synet på mennesket?
- c) Hva er synet på rett og galt?
- d) Hva er det grunnleggende problemet som truer alle mennesker? Finnes det noen løsninger? I tilfelle; hvilken?

Det teologiske nivået

9. Vurdering av filmens budskap

- I hvor stor grad er du enig i filmens sentrale budskap?
- I hvor stor grad er filmens sentrale budskap i samsvar med Bibelen?
- Hvor troverdig er filmen i beskrivelsen av mennesket og livet? (Finnes det spor av at mennesket er skapt i Guds bilde – og at mennesket er en synder?)
- Gir filmen uttrykk for lengsel etter fred, håp eller mening? I tilfelle; hvordan?
- Hvordan kan denne filmen påvirke seerne når de vender tilbake til dagliglivet?

© Tony Watkins *Focus: The Art and Soul of Cinema*
(Damaris Publishing/Authentic Media, Milton Keynes 2007)

©Ingvild Thu Kro, høgskolelektor

© Norsk copyright: Damaris Norge
Oversatt, tilrettelagt og forkortet utgave ved Ingvild Thu Kro/Margunn Serigstad Dahle,
Damaris Norge

Faglige kilder til denne ressursen:

- Dahle, Margunn Serigstad (2002). *På sporet av livssyn. Utvikling og utprøving av eit analyseverktøy – med ungdom som case.* (Hovedoppgåve i Kristendomskunnskap) Bergen, Norsk Lærerakademi Vitenskapelig Høgskole
- Dahle, Margunn Serigstad og Lena Skattum (2010) *Manus for livet?* Oslo, IKO Forlaget AS
- Watkins, Tony (2007) *Focus. The Art and Soul of Cinema.* Damaris Books
- Sire, James (2004) *The Universe Next Door. A basic worldview catalog.* 4. utg. Leicester, InterVarsity Press

©Ingvild Thu Kro, høgskolelektor